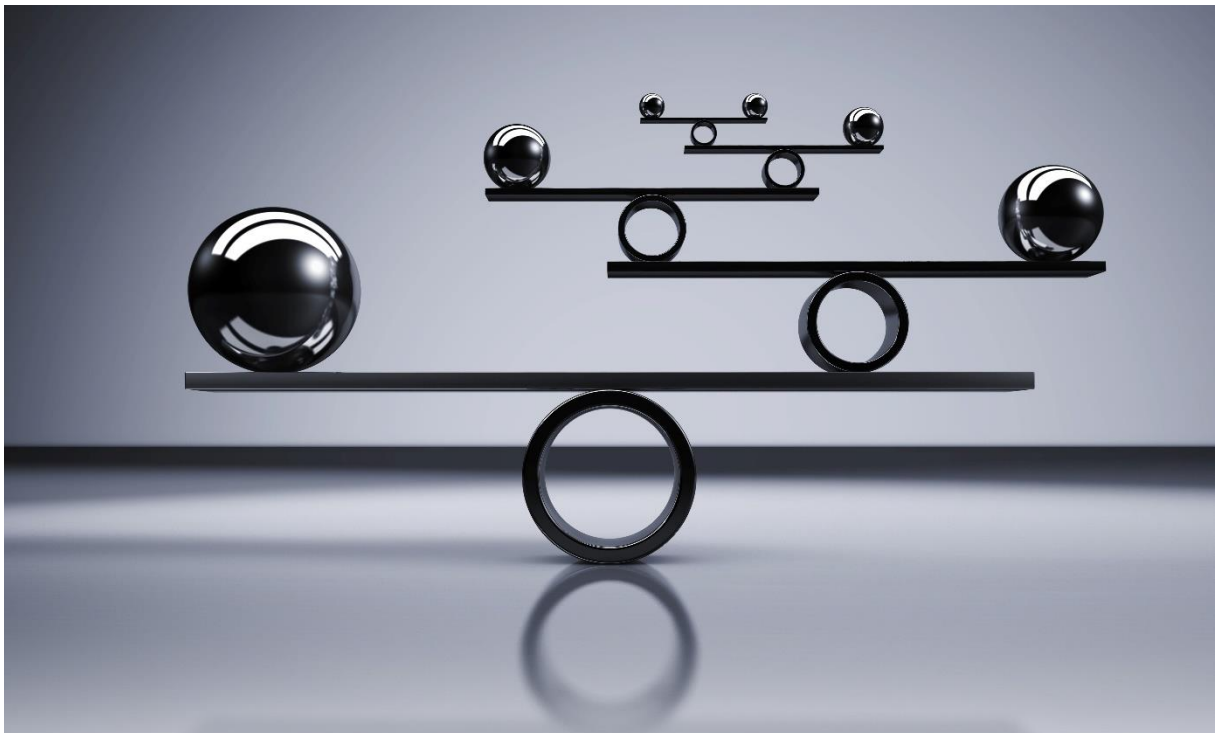

STRAND KOMMUNE

Før høring: Handlingsplan for barn som lever i lavinntektsfamilier 2023-2029

INNHold

Innledning.....	3
Begrepsavklaringer	3
Internasjonale, nasjonale og lokale føringer.....	4
Planprosess.....	5
Dagens situasjon.....	6
Hva er fattigdom og lavinntekt?	6
Fattigdom og lavinntekt nasjonalt og i Strand	6
Konsekvenser av lavinntekt og fattigdom	7
Sosial inkludering av barn og unge.....	9
Mål, strategier og tiltak.....	11
Evaluering av revidert tiltaksoversikt 2019	11
Tiltaksoversikt revidert 2023	15
Kilder.....	23

INNLEDNING

Barnefattigdom er et sammensatt problem. Det er viktig å påpeke at ikke alle barn i lavinntektsfamilier nødvendigvis har dårlige levekår, men samspillet mellom sosiale, helsemessige og økonomiske utfordringer over tid forsterker ofte hverandre og gir økt risiko for marginalisering og fattigdom.

Målet med en handlingsplan for barn som lever i lavinntektsfamilier er å etablere felles kunnskapsgrunnlag rundt tema og situasjonsbilde, økt samhandling mellom kommunale tjenester og økt inkludering med befolkningen – brukermedvirkning.

BEGREPSAVKLARINGER

Vedvarende lav inntekt: En vanlig måte å måle vedvarende lavinntekt på er å slå sammen husholdningsinntektene gjennom en periode på tre år, og deretter definere alle dem som hadde en gjennomsnittlig inntekt lavere enn 60 prosent av medianinntekten i samme periode, som en lavinntektshusholdning.

Medianinntekt: Inntekten til en husholdning som befinner seg midt i fordelingen etter at inntekten er sortert etter størrelse.

Gjennomsnitt: For å finne gjennomsnitt summerer en alle tallene og deler summen på det totale antall data.

Absolutt fattigdom: Ikke ha midler til å dekke grunnleggende behov.

Relativ fattigdom: Har midler til å dekke grunnleggende behov, men ikke midler til å ha samme levestandard som andre i samfunnet regnet ut fra medianinntekten. For eksempel ikke ha midler til elektronisk utstyr eller delta på fritidsaktiviteter.

INTERNASJONALE, NASJONALE OG LOKALE FØRINGER

Internasjonale forpliktelser

FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å blant annet utrydde fattigdom og bekjempe ulikhet. Det er særlig mål 1, 3, 4 og 8 som er relevante i handlingsplan for barn som lever i lavinntektsfamilier.

FNs konvensjon om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) forplikter norske myndigheter til å fremme, verne og sikre menneskerettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne.

Barnekonvensjonen er en internasjonal avtale om barns rettigheter.

Nasjonale føringer

Grunnloven § 104 sikrer barns krav på respekt for sitt menneskeverd.

Barneloven gir regler om foreldreskap, foreldreansvar, samvær og underholdsplikt. Lovens kapittel 8 omhandler foreldrenes forsørgerplikt, og hvordan forsørgertilskuddet skal fastsettes og reguleres til barnet er blitt 18 år.

Barnevernloven har til formål å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, og å bidra til at barn og unge sikres trygge oppvekstvilkår.

Plan- og bygningsloven har blant annet til formål å sikre barn og unges oppvekstvilkår og interesser gjennom aktiv medvirkning. Loven pålegger kommunene å legge til rette for medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, og at grupper som ikke kan delta direkte, skal ha mulighet til å gi sine innspill på andre måter.

Folkehelseloven, særlig § 1, 4 og 5, handler om å skape gode oppvekstvilkår for barn og unge ved å jobbe med å utjevne sosiale helseforskjeller.

Sosialtjenesteloven har til formål å bedre levekårene for vanskeligstilte, og bidra til sosial og økonomisk trygghet.

Opplæringsloven sikrer at alle barn og unge skal kunne utvikle kunnskap, gode ferdigheter og holdninger for å mestre livet, og å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet.

Forskrift om foreldrebetaling i barnehager legger føringer for maksimalgrenser og moderasjonsordninger for betaling i barnehager.

Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier.

Fattigdom – veileder om arbeid for barn som lever i fattige familier

Lokale føringer

Kommuneplanens samfunnsdel 2019-2035

Boligsosial handlingsplan 2022-2026

Strategiplan for folkehelsearbeidet 2017-2022

Trivsel i fokus. Oppvekst i Strand 2018-2030

Forebyggende plan

Helse og omsorgsplan 2019-2025

BTI-veileder

Trivsel i fokus

Oppvekst i Strand 2018-2030

PLANPROSESS

I regjeringens strategi Barn som lever i fattigdom 2015-2017 oppfordres kommunene til å sette fokus på barnefattigdom. Strand kommune vedtok april 2015 at det skulle utarbeides en handlingsplan mot barnefattigdom.

I oktober 2020 la regjeringen frem Samarbeidsstrategi for barn som vokser opp i lavinntektsfamilier. Med utgangspunkt i denne rulleres kommunens Handlingsplan mot barnefattigdom 2016-2020 og endrer navn til Handlingsplan for barn som lever i lavinntektsfamilier 2023-2029.

På bakgrunn av at dette er en rullering av en allerede vedtatt handlingsplan har det vært en liten arbeidsgruppe bestått av følgende: virksomhetsleder NAV Strand, leder av Familiens hus og pårørende koordinator.

Styringsgruppen består av virksomhetsledere i kommunalområdet levekår, samt kultursjef.

Planen sendes på høring til politiske råd i kommunen, lag og organisasjoner i Strand kommune (eksempelvis Fiskå, MIL og Staal, Foreningen Åpen dør, Frelsesarmeen), Redd Barna, Røde kors, BarnsBeste og eventuelt andre.

Tiltakene fra 2019 er evaluert av aktuelle virksomheter som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene.

DAGENS SITUASJON

HVA ER FATTIGDOM OG LAVINNTEKT?

Mange har en intuitiv forståelse av hva fattigdom er, men det er likevel vanskelig å komme til enighet om hvordan fattigdom skal måles og forstås. Når fattigdom forstås som det å mangle økonomiske ressurser for å dekke grunnleggende behov, er det snakk om en absolutt definisjon av fattigdom. I slike tilfeller vil fattigdom ofte bli avgrenset ved den inntekten som trengs for å kunne kjøpe forhåndsdefinerte goder og tjenester. En slik definisjon blir ofte brukt i utviklingsland (Bufdir, 2023).

I land som Norge er det derimot vanlig å bruke en relativ definisjon av fattigdom. Her forstås fattigdom som det å ikke kunne holde følge med inntektsnivået eller levestandarden til andre i samfunnet. Personer som har betydelig lavere inntekt eller dårligere levekår enn andre i samfunnet, blir da definert som fattige. I et slikt perspektiv vil fattigdommen øke om enkelte blir hengende etter i en velstandsøkning som de fleste andre får del i, uten at de fattige får det dårligere i absolutt forstand (Bufdir, 2023).

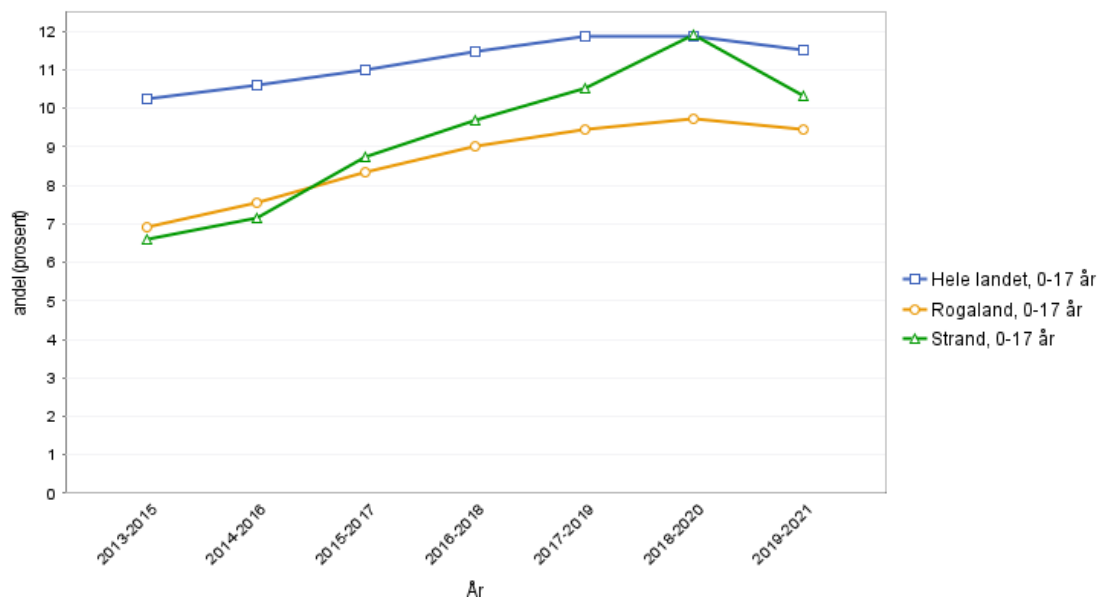
I en relativ fattigdomsdefinisjon kan flere mål på fattigdom benyttes, men det vanligste er å ta utgangspunkt i medianinntekten i landet. I Norge og resten av Europa er det vanlig å ta utgangspunkt i EUs mål på fattigdom som ligger på 60% av medianinntekten. Det er da snakk om husholdningsinntekt etter skatt (Departementene, 2020). I denne planen bruker vi EUs mål på fattigdom, og barn i lavinntektsfamilier avgrenses til barn som bor i husholdninger med en husholdningsinntekt som er mindre enn 60% av medianinntekten til barnefamilier i Norge.

FATTIGDOM OG LAVINNTEKT NASJONALT OG I STRAND

Å leve i vedvarende fattigdom er mer belastende enn å oppleve fattigdom i en kort periode. Det skiller derfor mellom lav inntekt i et enkelt år og varig lav inntekt, ofte kalt for vedvarende lav inntekt. Når en person mottar sosialhjelp eller blir arbeidsledig, er han i utgangspunktet ikke å regne som fattig. Det er mer å regne som en indikasjon på at man er økonomisk utsatt og en økt risiko for fattigdom.

På nasjonalt nivå viser Statistisk sentralbyrå (SSB) til at andelen barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt, økte fra 10 prosent i 2016 til 11,7% i 2019 og til 11,3 prosent i 2021. Dette utgjorde 110.700 barn i Norge i 2021. Ifølge SSB kan nedgangen fra 2019 til 2021 forklares blant annet med en moderat inntektsvekst i 2021, som var størst blant småbarnsfamiliene, blant annet på grunn av økning i barnetrygd for de yngste. I tillegg påvirkes nedgangen litt av at det blir færre barn i befolkningen ([SSB](#)).

Tallene fra Rogaland, når det gjelder barn som bor i husholdninger med vedvarende lav inntekt, er noe lavere enn landsgjennomsnittet, figur 1. Strand kommune har hatt en økning i antall barn som lever i lavinntektsfamilier. Kommunehelse statistikkbank viser til at det i 2019-2021 var 298 barn i Strand som vokser opp i fattigdom (av 3295 barn 0-17 år). Dette er en økning på omtrent 100 barn fra forrige planperiode i Strand. Ifølge Oppvekstprofil for 2023 er andelen barn som bor i familier som mottar sosialhjelp i Strand som landet ellers, men noe høyere enn befolkningen i Rogaland (FHI, 2023).

Figur 1: [Kilde Kommunehelse statistikkbank](#). Vedvarende lavinntekt (husholdninger) – EU 60, andel (prosent)

Fattigdom i barnefamilier rammer noen grupper mer enn andre. Husholdninger med barn i risiko for fattigdom tilhører ofte en eller flere av følgende grupper:

- Barn med enslige forsørgere
- Barn med innvandrerbakgrunn
- Barn i husholdninger med lav yrkestilknytning
- Barn med funksjonsnedsettelse eller kronisk sykdom
- Barn i husholdninger hvor hovedinntektstaker har lav utdanning
- Barn i husholdninger som mottar over halvparten av samlet inntekt gjennom offentlige overføringer

Egenskaper ved gruppene kan forsterke hverandre (Bufdir, 2023).

KONSEKVENSER AV LAVINNTEKT OG FATTIGDOM

Foreldres utdanningsbakgrunn, økonomi, boforhold, fysiske og psykiske helse, forhold til rus og tilknytning til arbeidslivet påvirker hver for seg barns levekår og livssjanser. Barn som vokser opp i fattige familier opplever ofte negative konsekvenser på disse områdene. Det er i tillegg en risiko for at barn som vokser opp i fattige familier selv havner i lavinntektsgruppen som voksne, og at fattigdom på denne måten nedarves (Bufdir, 2023).

Det er sjelden at barn i lavinntektsfamilier i Norge ikke får de mest nødvendige primærbehovene dekket, som for eksempel mat på bordet. Barnefattigdom medfører derimot at barn ikke får delta i samfunnet på samme måte som de fleste andre.

Hovedstrategien for å bekjempe fattigdom er å sikre inntekt gjennom sysselsetting. Samtidig er det viktig å huske at mange av dem som er fattige over en del år står svært langt fra arbeidsmarkedet. Det er derfor vanskelig å tenke seg at arbeidslinja kan hjelpe alle ut av fattigdom. Foresattes økonomiske betingelser er viktig for å skape en trygg ramme for barns oppvekst, selv om sammenhengen mellom økonomisk velferd og levekår ikke er entydig.

Områder i barn og unges liv som påvirkes negativt ved å vokse opp i fattigdom (Bufdir, 2023):

Bolig og nærmiljø: Barn som lever i fattige familier, opplever oftere enn andre å måtte flytte vekk fra sitt nærmiljø. De bor oftere dårligere og trangere enn andre, og de bor sjeldnere i bolig som familien eier selv. Barnefamilier som bor i kommunale utleieboliger har oftere dårlig bostandard, og noen har bomiljøer som oppleves utrygge for barn.

Helse: Å leve i fattigdom kan gi redusert helse og livskvalitet. Barn som lever i fattige familier, har større risiko for både fysiske og psykiske helseplager på kort og lang sikt. Det er sosiale ulikheter knyttet til opplevelsen av mestring, sosial støtte, stress og ensomhet, og barn i familier med dårlig økonomi kan oppleve stor grad av bekymring som påvirker hverdagen. Svak økonomi kan også forårsake konflikter i familien og påvirke foreldrenes psykiske helse. Dette kan igjen påvirke foreldrenes oppdragerstil negativt.

Skole: Skolen er en sentral arena for barns oppvekst, og skal gi like muligheter for læring og utvikling for alle barn. Skolen anses som et viktig virkemiddel for å hindre at fattigdom videreføres når barna blir voksne. Samtidig kan barn som vokser opp i fattigdom møte flere hinder på vei mot fullført utdanning.

Til tross for gratisprinsippet i norsk skole, kan begrensede økonomiske ressurser gå utover deltakelse i aktiviteter i skolens regi, både i og utenfor skoletid. Det kan påvirke den sosiale inkluderingen og trivselen hos eleven.

Barn som lever i fattige familier kan bære med seg bekymringer for både sine foreldre og seg selv, som kan gi utslag i konsentrasjonsvansker og svakere skoleresultater. Noen barn får heller ikke den oppfølgingen de trenger med skolearbeidet hjemmefra.

Sosiale fellesskap: Ensomhet og opplevelse av utenforskap kan være en konsekvens av fattigdom. Stadig flere barn og unge føler seg utenfor som følge av dårlig økonomi. Ungdom fra lavere sosiale lag mangler i større grad fortrolige venner enn andre, og er også mer utsatt for mobbing.

Fritidsaktiviteter: Barn som lever i familier med svak økonomi, deltar i mindre grad i organiserte fritidsaktiviteter enn andre barn. Dermed går de glipp av en viktig arena for barn og unge hvor de kan treffe andre og få muligheten til å utvikle ferdigheter.

For noen kan andre forhold som begrensede sosiale nettverk, dårlig helse og svake norskkunnskaper, begrense tilgangen til informasjon om og muligheter for å delta i fritidsaktiviteter. Det kan for enkelte være vanskelig og ressurskrevende å finne frem til og orientere seg i tilbud fra det offentlige og frivillig sektor.

Ofta er det voksne til stede som setter rammene for fritidsaktivitetene og bidrar med hjelp og støtte. Deltakelse i organisasjoner kan også fungere som en læringsarena for ungdoms identitetsutvikling og demokratiforståelse. Barn og unge som ikke har mulighet til å delta i ulike arenaer, har mindre tilgang til denne typen lærings- og samværsaktiviteter.

Risiko for fattigdom: Å leve i fattigdom som barn kan ha konsekvenser for situasjonen her og nå, men også for fremtidige muligheter. Barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger har høyere risiko for selv å havne i lavinntektsgruppen når de blir voksne.

SOSIAL INKLUDERING AV BARN OG UNGE

Gjennom deltakelse på fritidsaktiviteter gis barn og unge mulighet for mestring og tilhørighet. Barns rett til fritid og lek er lovfestet i barnekonvensjonens artikkel 31. I familier som har lav inntekt kan det være vanskelig å prioritere utgifter som går til deltakelse i fritidsaktiviteter, konsekvensen av dette kan føre til sosial ekskludering for barna.

Artikkel 31

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturliv og kunstnerisk virksomhet.
2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske, rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

Barnehage og SFO

Barnehage og skole er viktige arenaer i barns liv. Her blir barn gitt mulighet til inkludering, deltagelse, vennskap, mestring og tilegnelse av kunnskap. Samtidig kan også barnehage og skole forsterke marginaliseringsprosesser gjennom at sosioøkonomisk status og kunnskapsnivå blir synlig (Arnesen 2011:119).

Regjeringen innførte moderasjonsordninger for betaling av barnehage gjeldende fra høsten 2015. Det betyr at ingen skal betale mer enn 6 % av skattbar inntekt for en barnehageplass. Søskenmoderasjon videreføres som før, hvor en betaler 50 % for barn 2 og gratis for barn 3 og flere. I Strand kommune er det per 2023 full barnehagedekning og det er innført 12 timer gratis SFO for elever på 1. og 2. trinn.

Udir informerer også om at alle 2-, 3-, 4- og 5-åringer, og barn med utsatt skolestart, som bor i husholdninger med lav inntekt, har rett til 20 timer gratis oppholdstid i barnehage per uke (Utdanningsdirektoratet, 2023).

Barnehagene i Strand kommune ligger geografisk godt fordelt slik at det skal være mulig for enhver å kunne levere barn nært eget hjem til fots eller ved bruk av kollektivtrafikk.

Skole

Norge er et av de landene i verden der familiebakgrunn har mest innvirkning på elevers prestasjoner (Halvorsen, Larsen, Lorentzen, Oppedal og Seim 2011:178). Det er derfor viktig at Strand kommune tilbyr gode skoler med dyktige lærere som gir god faglig og sosial læring, og kan møte fattigdomsproblematikken på en profesjonell måte.

Det finnes få formelle hindringer for å ta utdanning i Norge. Det er likevel slik at elevers familiebakgrunn og sosioøkonomiske status har konsekvenser for fordeling av utdanningsressurser og mulighet til å utnytte dem (Arnesen 2011:119). Å mestre utdanningsløpet er viktig for barn og unges fremtid. En trygg og god skolegang, fri for sosial

ekskludering, vil lede til at flere unge kan fullføre videregående skole, få seg jobb og bryte den sosiale arven.

Regjeringen (2021) har som mål at ni av ti skal fullføre og bestå videregående opplæring i 2030, og har med bakgrunn i det utformet fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden. SSB viser til at andel som har fullført videregående opplæring i løpet av fem/seks år 2016-2022 er åtte av ti.

Frafall i videregående skole er forbundet med økt risiko for senere marginalisering, blant annet mottak av uførepensjon eller andre sykdomsrelaterede ytelser (De Ridder m.fl. 2013, Albæk m.fl. 2015). Studiene rundt frafallet i skolen viser at årsakene må søkes i det komplekse samspillet gjennom livsløpet mellom familieforhold, skole, venner og fritid, og ulike deler av det offentlige hjelpeapparatet. Det er særlig to dominerende årsakspektiver.

Det ene perspektivet vektlegger at frafallet har sammenheng med individuelle og sosiale faktorer knyttet til oppvekstmiljø, helseproblem, og psykososiale forhold i ung alder. Forskning viser at frafallet i skolen starter allerede i grunnskolen (Markussen m.fl. 2008, Falch m.fl. 2001). Statistisk sentralbyrå viser til at karakterer fra grunnskolen har stor betydning for senere frafall fra skole og arbeid.

Det andre perspektivet peker på forhold med selve skolesituasjonen som gjør at eleven ikke finner seg til rette. Forskning peker derfor på at det er nødt til å tenkes helhetlig, og ikke begrenses til utdanningssystemet eller arbeidsmarkedet alene. For flere er det derfor behov for å samordne de offentlige tjenestetilbudene over flere år.

Funn fra ungdomsundersøkelsen i Strand bekrefter langt på vei kartleggingen som NAV og Rogaland fylkeskommune har gjennomført, som viser at egenrapporterte søvnproblemer, samt angst/depresjon og sosiale utfordringer som ustabile boforhold og samlivsbrudd er blant de største risikofaktorene for at ungdom dropper ut av videregående skole.

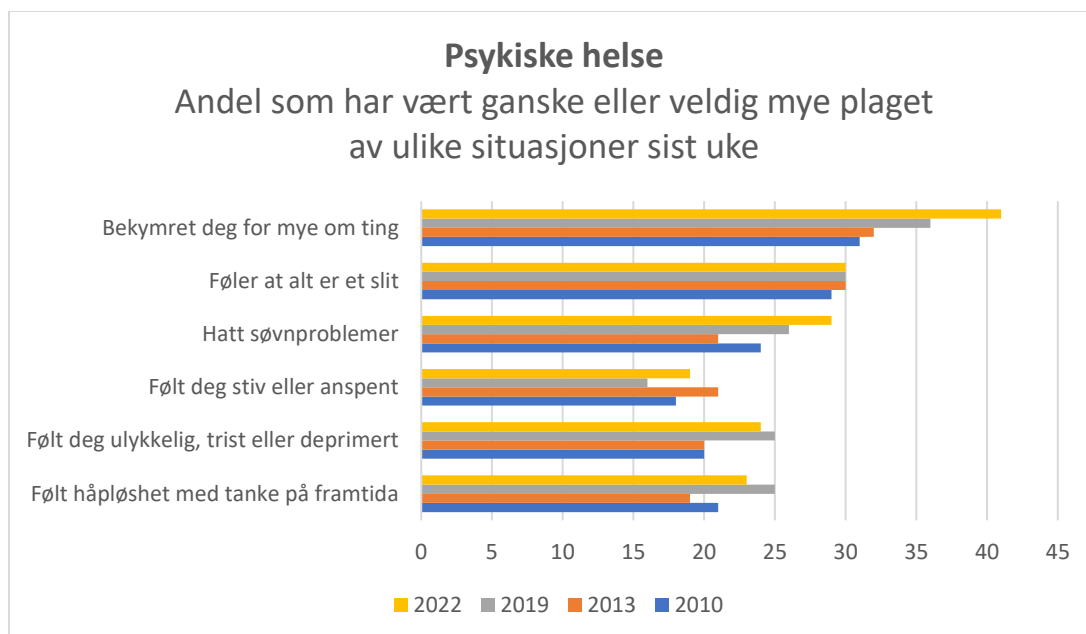

Diagram 1: Tall er hentet fra Ungdata, ungdomsskoleelever i Strand kommune.

Folkehelseprofilen for Strand kommune 2023 (FHI, 2023) viser at andelen med fullført videregående opplæring eller høyere utdanning er lavere i Strand kommune enn landsgjennomsnittet. Statistikk hentet fra NAV viser at Strand kommune har en høyere andel

unge uføre enn landsgjennomsnittet. Antall unge uføre i Strand har vært relativt stabilt de siste årene. En rapport fra Agderforskning viser at viktigste grunner til uføretrygd er omsorgssvikt, oppvekst i dysfunksjonelle familier og en voksenverden som ikke reagerer (Olsen og Jentoft, 2013).

MÅL, STRATEGIER OG TILTAK

I en plan for barn i lavinntektsfamilier er det naturlig å fokusere på store husholdninger, husholdninger uten tilknytning til arbeidslivet, hushold som mottar sosialhjelp, hushold med enslige forsørgere, og hushold med ikke-vestlig innvandringsbakgrunn, da disse gruppene har vist seg å være spesielt utsatte for fattigdom.

Hovedfokuset vil være på barn og unges situasjon i disse husholdningene. På kort sikt er det ønskelig å minimere opplevelsen av fattigdom, mens det på lengre sikt er ønskelig å jobbe for at barna kommer gjennom et utdanningsløp som kvalifiserer for arbeidsliv. Med tanke på fremtidig forebygging av fattigdom vil dette være det viktigste satsningsområdet.

Det overordnede målet i planperioden er å forebygge og redusere fattigdom og sosial ekskludering blant barn, unge og barnefamilier.

Med utgangspunkt i det overordnede målet jobbes det med følgende strategier:

1. Jobbe for at foreldre i lavinntektsfamilier kommer i varig inntektsgivende arbeid
2. Sosial inkludering av barn og unge i fritid og samarbeid med frivilligheten
3. Sosial inkludering i barnehage og skole
4. Tett og målrettet oppfølging av unge som står utenfor skole og arbeidsliv
5. Bedre tverrfaglig samarbeid med fokus på lavinntektsfamilier

EVALUERING AV REVIDERT TILTAKSOVERSIKT 2019

Tiltak	Status	Evaluerings/endringer/nådd målene
Arbeidsmarkedstiltak	Kontinuerlig arbeid	Målgruppen blir prioritert i arbeidsmarkedstiltakene. Det kan være vanskelig å måle effekt av arbeidsmarkedstiltak, men tiltak med oppfølging vurderes som nyttig.
Barneperspektiv i NAV	Kontinuerlig arbeid	Kartleggings skjema som er beskrevet i tiltaket er i bruk. Barneperspektivet er fortsatt i fokus.
Familieplan	Søkt om, og fått innvilget tilskudd til to familiekoordinatorer. Mulig at Felles arena er et verktøy som kan benyttes av familiekoordinatorene.	Det har manglet konkrete metodiske verktøy, og det har vært utfordrende å få foreldre til å se at en familieplan er det riktige verktøyet for deres barn. Fra et faglig ståsted vurderes det som komplekse sammenhenger mellom fritid, skole og familieforhold. Det gjør det vanskelig for den enkelte fagperson å identifisere utfordringen og se hvordan det komplekse samspillet slår ut.

Språkpraksis for flyktninger	Kontinuerlig arbeid Startet språkkafe /snakke norsk grupper /internasjonal kafe	Språkpraksis finnes i både private og offentlige virksomheter for integrering. Varierer hvor lett det er å få språkpraksis. Krigen i Ukraina med økt antall flyktninger gir utfordringer i forhold til å få nok språkpraksisplasser.
Høytlesningsprosjektet	Kontinuerlig arbeid	Helsestasjonen når ut til alle i målgruppen. 10mnd kontroll – utlevering av bok og brosjyre på eget språk til foreldre 12mnd kontroll – utlevering av pekebok til barnet, samt billett til å løse ut to bøker på biblioteket Første samtale i barnehage – bok til foreldre
Ferieaktivitet, tur til Kongeparken	Tilbudet er tatt bort	Tatt bort som et tilbud grunnet at det ikke er satt av midler i budsjett og at det utviklet mange lokale aktiviteter i skoleferiene.
Opplevelseskort	Tilbudet fortsetter Kontinuerlig	Jobbes med å nå ut til målgruppen. Mulighet for bruk av opplevelseskort opplyses ved annonsering av ferieaktiviteter. I 2023 er det omtrent 100kort som er delt ut fra NAV og kultur/fritidsveileder til sammen. Fritidsveileder har fått tilbakemelding fra familier at kortet blir benyttet.
Innkjøp av arrangement og forestillinger	Endret navn i ny tiltaksplan til fri inngang til arrangementer og forestillinger. Kontinuerlig	Barnearrangement i regi av biblioteket er gratis. Billetter hentes/reserveres i biblioteket før forestilling. Høst- og vinterferiearrangementer blir formidlet til flyktningetjenesten, læringscenteret, dagsenteret og SFO, og disse har da fortrinn til å få billetter innen en gitt frist.
Svømmeopplæring	Ønskelig å fortsette dersom det er instruktører til å gjennomføre svømmeopplæringen.	Strand kommune har hatt samarbeid med Jørpeland svømmeklubb angående svømmeopplæring av målgruppen (barn som ikke kan svømme). Dette arbeidet har vært basert på at JSK har hatt kapasitet. I senere tid har dette vært vanskelig da de har manglet instruktører. Per september 2023 ser det ut til å løse seg angående instruktørmangelen og det jobbes for å gjennomføre svømmeopplæring i høstferien.
Ferietilbud barn og unge	Utvidet til flere uker av sommerferien, høstferie og vinterferie.	Aktiviteter og kurs i ulike sjangre som er dagsbaserte og ukesbaserte. Kursene koster 100kr, og det er mulighet å få gratisbillett gjennom kulturavdelingen for de som trenger det. Det holdes av minimum 5% av plasser til NAV som kan direkteplassere barn som ikke klarer å bestille selv eller trenger tilbudet ekstra. Tilbudene markedsføres gjennom sosiale medier, Strandbuen og skoler. Det skrives interne rapporter på aktivitetene som rapporteres til BUFDIR.

Kontingentsstøtte og støtte til utstyr og turneringer	Tilbudet fortsetter	NAV gir støtte til 1 aktivitet til barn av foreldre som mottar sosialstønning. Idrettslag og organisasjoner kan søke direkte til kulturkontoret om dekning av kontingenter og turneringskostnader for barn i lavinntektsfamilier. Informasjon om støtte formidles blant annet av fritidsveileder som mener at informasjonen kommer frem til mottaker. I 2022 var det i underkant av 50 søknader om støtte, i hovedsak fra lag og organisasjoner og noen privatpersoner.
Fritidskontakt med innvandrerbakgrunn	Endret navn til Fritidsveileder. Kontinuerlig	Ikke nødvendig med minoritetsbakgrunn, men nødvendig at en har kunnskap om kulturforskjeller som gjør at noen grupper ikke deltar på fritidsaktiviteter. Målgruppen til fritidsveilederen: nye tilflyttere til kommunen som trenger hjelp til å finne fritidsaktiviteter for sine barn, familier med lite norskkunnskaper som trenger praktisk hjelp med oppstart, kommunikasjon med klubben, registrering osv og lavinntektsfamilier som trenger bistand med sportsutstyr og løsninger for kontingent.
Jentegruppe	Avsluttet	Ikke vært et behov (ikke deltakere) og derfor avsluttet.
Redusert oppholdsbetaling i barnehage	Kontinuerlig	Ingen betaler mer enn 6% av samlet inntekt regulert gjennom en moderasjonsordning. Det er også søskenmoderasjon hvor barn nr.2 betaler 50% og barn nr. 3 er gratis.
Motivere til å opprettholde foreldrenettverk ved skolene	Tidligere var oppvekstkoordinator ansvarlig for dette tiltaket, men vedkommende har byttet stilling. Vurdere om det er skolene sammen med FAU som står ansvarlig for dette.	Etterspurt skolene om dette fungerer. Lite tilbakemeldinger.
Treffsted for ungdom	Kontinuerlig	Fritidsklubben Amaras er et treffsted for ungdom. Amaras har åpent to kvelder på Jørpeland og to kvelder på Tau hver uke. Det har vært et ønske om å få til organisert paintball. Amaras har utstyr til å drive med paintball, men ikke fasiliteter til å kunne drive dette tilbudet effektivt. Lager, kompressor og paintballbane er ved tre ulike lokasjoner.
Utdanning lønner seg	Kontinuerlig arbeid	Utarbeidet ny prosedyre tilknyttet «Glidelåsen» for å få bedre forankring i de ulike skolene. Av elevene som fikk oppfølging av los er det ingen av elevene som droppet ut av skolen forrige skoleår.
Kjør for livet	Fremmes som et forslag til å spare i budsjett.	
Samarbeid på ledernivå. Kvartalsvis	Tiltaket videreføres	Ikke regelmessig gjennomført kvartalsvis. Vurderes som at det er viktig at tema

møter administrativt. Systematisk arbeid rettet mot barn og unge i lavinntektsfamilier.		barn i lavinntektsfamilier er forankret på ledernivå og at tiltaket fortsetter.
---	--	---

TILTAKSOVERSIKT REVIDERT 2023

STRATEGI 1: JOBBE FOR AT FORELDRE I LAVINNTEKTSFAMILIER KOMMER I VARIG INNTEKSGIVENDE ARBEID

1. Arbeidsmarkedstiltak	
Målgruppe	Lavinntektsfamilier uten tilknytning til yrkeslivet
Beskrivelse og hensikt	Arbeidsmarkedstiltak som kurs, utdanning, arbeidspraksis og lønnstilskudd. Ungdom, langtidsledige og flyktninger blir prioritert. Utover disse målgruppene vil foreldre i lavinntektsfamilier bli prioritert.
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	NAV
Økonomi	Statlige arbeidsmarkedstiltak

2. Barneperspektiv i NAV	
Målgruppe	Lavinntektsfamilier
Beskrivelse og hensikt	De fleste som har behov for bistand fra NAV, vil oppleve å få redusert sine inntekter. For å avdekke fattigdom/lavinntekt er det utarbeidet et kartleggingsskjema for personer som har barn. Dette skjemaet bidrar til å kartlegge situasjonen, og vil i større grad sikre at barn får det de har behov for. Det innføres en rutine som sikrer at all informasjon om ferietilbud etc. når frem til barnefamiliene. Kontaktperson på kultur informerer saksbehandler hos NAV.
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	NAV i samarbeid med kultur
Økonomi	Ordinær drift

3. Språkpraksis for flyktninger	
Målgruppe	Bosatte flyktninger i Strand kommune
Beskrivelse og hensikt	Noen kvinner og menn med innvandrerbakgrunn uten grunnleggende elementær skolegang fra hjemlandet og nødvendige norskkunnskaper, klarer i liten grad å nyttiggjøre seg av vanlig klasseromsundervisning eller vanlige arbeidsrettede tiltak. Det er utarbeidet egnede kvalifiseringsløp for denne gruppen, og alle kommunale virksomheter må forsøke å legge til rette for at man kan ta imot innvandrere i et tilpasset arbeidsrettet tiltak.

	Tiltak som språkkafe, snakke norsk grupper og internasjonal kafe inngår også som elementer i språktrening.
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	NAV, Ryfylke Læringscenter, frivilligsentralen i samarbeid med alle kommunale virksomheter
Økonomi	

STRATEGI 2: SOSIAL INKLUDERING AV BARN OG UNGE I FRITID OG SAMARBEID MED FRIVILLIGHETEN

4. Høytlesingsprosjektet	
Målgruppe	Foreldre til småbarn i alderen ett til fem år
Beskrivelse og hensikt	Målet er at flest mulig småbarnsforeldre leser for barna sine allerede fra ettårsalderen, med særlig fokus på barn fra familier med lav inntekt og utdanning. Hensikten er at flest mulig av barna i Strand skal møte til skolestart med språkferdigheter gode nok til at de vil lykkes både faglig og sosialt.
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	Kultur i samarbeid med helsestasjon og barnehager
Økonomi	

5. Opplevelseskort	
Målgruppe	Barn og unge i lavinntektsfamilier
Beskrivelse og hensikt	Opplevelseskortet er et samarbeid mellom private aktører, NAV og kommunen som gir barn og unge i målgruppen gratis adgang til kultur- og fritidstilbud sammen med en venn eller en foresatt. Det er ikke anledning til å søke om kortet, NAV deler ut opplevelseskortene ut fra kjennskap til familier i målgruppen. Opplevelseskort skal sikre at barn/unge fra lavinntektsfamilier skal kunne delta på lik linje som andre barn/unge. Inkluderende, sosialt og helsefremmende.
Tidspunkt og varighet	Løpende
Ansvarlige virksomheter	Kultur i samarbeid med NAV
Økonomi	

6. Gratis utlån av utstyr	
Målgruppe	Familier som ikke har midler til å skaffe fritidsutstyr det er behov for
Beskrivelse og hensikt	Avtale med Frilager med gratis utlån av utstyr. Det er fire utdelingssteder i Strand; Tau, Jørpeland, Dalaveien ved parkering til dagsturhytta og ved Liarvatnet. Kommunen har beholdt et lite lager til bruk i skatepark og frisbee-banen på Jørpelandsholmen. Hensikten er at barn og unge skal kunne delta i aktiviteter som krever utstyr på lik linje med andre barn.
Tidspunkt og varighet	Løpende
Ansvarlige virksomheter	Kultur
Økonomi	

7. Fri inngang til arrangement og forestillinger	
Målgruppe	Barn og unge fra familier som er i en langvarig vanskelig økonomisk situasjon
Beskrivelse og hensikt	Billetter til barnearrangementer i regi av biblioteket kan reserveres og hentes i biblioteket før forestilling. Ferieaktiviteter blir formidlet til flyktningetjenesten, læringscenteret, dagsenteret og SFO, og de har da fortrinnsrett til å få billetter innen en gitt frist. Hensikten er å sikre at barn/unge fra familier som sliter økonomisk skal kunne oppleve spennende kulturarrangement på linje andre barn/unge. Inkluderende, sosialt og helsefremmende.
Tidspunkt og varighet	Hele året.
Ansvarlige virksomheter	Kultur (bibliotek og Frivilligsentralen) og samarbeid frivillig
Økonomi	

8. Svømmeopplæring	
Målgruppe	Barn og unge som ikke kan svømme, i hovedsak barn av flyktninger/innvandrere
Beskrivelse og hensikt	Grunnleggende svømmeopplæring. Å være svømmedyktig er viktig for å kunne redde seg selv og andre om en faller i vannet. Det er mye vann/sjø i kommunen. Det er også mange aktiviteter som foregår ved vann som bading, fisking og båtturer.

Tidspunkt og varighet	Kurs om sommeren, kan utvides til hele året.
Ansvarlige virksomheter	Kultur ved Strand Frivilligsentral i samarbeid med Jørpeland svømmeklubb
Økonomi	

9. Ferietilbud barn og unge	
Målgruppe	Barn og unge i Strand kommune i alderen 10 -18 år
Beskrivelse og hensikt	Samarbeid med frivillige lag som Speideren, Norsk folkehjelp, Sanitetsforeningen, Strand Jeger og Fiskerlag, Idrettslagene og andre om ulike aktiviteter. Hensikten er aktiviteter og gode opplevelser i skoleferiene.
Tidspunkt og varighet	Tilbud om kurs og aktiviteter i vinterferie, sommerferie og høstferie.
Ansvarlige virksomheter	Kultur i samarbeid med NAV, Barnevernstjenesten og frivillige lag og organisasjoner
Økonomi	

10. Kontingentstøtte og støtte til utstyr og turneringer.	
Målgruppe	Barn og unge fra lavinntektsfamilier
Beskrivelse og hensikt	Lag og foreninger kan søke om å få dekket kontingent og de kan også søke om støtte til å kjøpe inn nødvendig utstyr og dekke utgifter ved turneringer/stevner for barn/unge som ikke kan betale selv. Privatpersoner kan også søke om støtte til utstyr og turneringer. Det kan søkes om kontingentstøtte til barn i kulturskolen. Hensikten er å sikre at barn fra lavinntektsfamilier skal kunne delta på lik linje som andre barn/unge. Inkluderende, sosialt og helsefremmende.
Tidspunkt og varighet	Hele året
Ansvarlige virksomheter	Kultur
Økonomi	

11. Fritidsveileder	
Målgruppe	Nye tilflyttere i kommunen, familier som trenger hjelp med å finne fritidsaktiviteter for sine barn og unge, familier med lite norsk kunnskap som trenger praktisk hjelp med oppstart, lavinntektsfamilier som trenger bistand med sportsutstyr og løsninger for kontingent
Beskrivelse og hensikt	Skape en arena der barn og unge kan få positive opplevelser i lystbetonte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende. Følge opp barn for å sikre at de ikke slutter. Kontakt med barn/unge, foreldre, lag/organisasjoner for oppfølging om de trives. Hjelp med å finne andre aktiviteter om de ikke trives.
Tidspunkt og varighet	Hele året
Ansvarlige virksomheter	Kultur i samarbeid med familiens hus og NAV
Økonomi	Stilling lagt inn i budsjett

12. ALLEMED-dugnad	
Målgruppe	Alle barn og unge
Beskrivelse og hensikt	Alle barn og unge skal ha mulighet til å delta på minst en organisert fritidsaktivitet, uavhengig av familiens økonomiske og sosiale situasjon
Tidspunkt og varighet	Oppstart november 2023 med workshop, hvor det planlegges hvilke tiltak som skal settes inn og tverrfaglig følges opp.
Ansvarlige virksomheter	Fritidsveileder sammen med arbeidsgruppe bestående av rådgiver opplæring og levekår, NAV og ungteam Strand.
Økonomi	Inkluderes i daglig drift. Egenandel workshop-dugnad 2000kr engangsbeløp.

STRATEGI 3. SOSIAL INKLUDERING I BARNEHAGE OG SKOLE

13. Redusert oppholdsbetaling i barnehage	
Målgruppe	Barnefamilier med barn i alder 0 – 6 år
Beskrivelse og hensikt	Barnehagen skal være et godt pedagogisk velferdstilbud for alle barn og familier uavhengig av økonomisk status. Om maksprisen er høyere enn 6% av den samlede inntekten til husholdningen, gis det redusert pris. Ved mer enn ett barn i barnehage i kommunen (trenger ikke være samme barnehage) gis søskenmoderasjon. Gratis kjernetid for 2-5 åringer for foresatte med samlet inntekt i husholdningen under 615.590kr fra 1. august 2023.

Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	Kommunale- og ikke-kommunale barnehager
Økonomi	

14. Motivere til å opprette foreldrenettverk ved skolene	
Målgruppe	Barn og unge i grunnskolealder (trinn 1.-10.)
Beskrivelse og hensikt	<p>Opprette foreldrenettverk i alle klasser på 1. og 8. trinn. Invitere alle foreldre til møte/informasjon ved skolestart om foreldrenettverkets intensjon og funksjon. To personer tar på seg oppgaven som foreldrenettverksleder og kaller inn foreldregruppen en til to ganger i året for å drøfte tematikk som angår aldersgruppen. I tillegg anbefales det en fellesaktivitet der foreldre og barn møtes. Ved oppstart i første klasse vil det være to foreldrenettverksledere der den ene blir skiftet ut etter ett år og den andre bli skiftet ut etter to år.</p> <p>Hensikten er å bli kjent med foreldre som har barn i samme klasse, barna er i fokus og foreldregruppen bli kjent og kan lage noen felles kjøreregler for barna.</p>
Tidspunkt og varighet	Årlig med oppstart hver høst
Ansvarlige virksomheter	Skolene sammen med FAU
Økonomi	I ordinær drift

15. Treffsted for ungdom	
Målgruppe	Ungdom i alderen 13 – 18 år
Beskrivelse og hensikt	<p>Amaras møteplass/fritidsklubb hvor ungdommene kan møtes for ulike sosiale aktiviteter. Klubben har åpningstid to kvelder på Jørpeland og to kvelder på Tau ukentlig.</p> <p>Hensikten er å gi ungdommen opplevelse av mestring og tilhørighet med jevnaldrende.</p>
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	Kultur i samarbeid med NAV
Økonomi	

STRATEGI 4 TETT OG MÅLRETTEDET OPPFØLGING AV UNGE SOM STÅR I FARE FOR Å FALLE UT AV SKOLE ELLER ARBEIDSLIV

16. «Utdanning lønner seg»	
Målgruppe	Ungdom som står i fare for ikke å fullføre videregående opplæring
Beskrivelse og hensikt	<p>Identifisere elever som avslutter grunnskolen og tilby disse å være med i prosjekt hvor en kommunal kontaktperson følger dem opp i videregående skole. Opplegget skal tilpasses hver enkelt elev, utfra hva de selv mener er det viktigste for at de skal gjennomføre videregående skole.</p> <p>Hensikten er at elever som av ulike årsaker står i fare for å ikke fullføre sin videregående opplæring får hjelp til å fullføre.</p>
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	Familiens Hus i samarbeid med ungdomsskolene, Strand VGS, NAV og andre etter behov
Økonomi	Ordinær drift

STRATEGI 5 BEDRE TVERRFAGLIG SAMARBEID MED FOKUS PÅ LAVINNTEKTSFAMILIER

17. Familiekoordinator	
Målgruppe	Lavinntektsfamilier
Beskrivelse og hensikt	<p>Familiekoordinator organiserer innsatsen rundt hele familien, og skal se hele familiens behov under ett. Familien og familiekoordinator lager sammen en familieplan. Familiekoordinator er en kontaktperson inn til tjenesteapparatet som gir oppfølging og er tilgjengelig for familien over tid for å hjelpe familien inn i nye mønstre.</p> <p>Hensikten er at familiene opplever bedre psykisk helse og livskvalitet og at familiens økonomiske situasjon er oversiktlig, forutsigbar og håndterbar.</p>
Tidspunkt og varighet	Prosjektmidler for 3 år fra oktober 2023
Ansvarlige virksomheter	NAV i tverrfaglig samarbeid med Familiens Hus, kultur, barnehagene, skolene, barneverntjenesten og eventuelt andre samarbeidspartnere
Økonomi	Prosjektmidler fra Helsedirektoratet

18. BTI-veileder	
Målgruppe	Ved bekymring for barn og unge
Beskrivelse og hensikt	BTI-veilederen er en handlingsveileder som skal vise den enkelte ansatte veien å gå fra uro for et barn, en ungdom eller en gravid, til bekymring til handling. BTI-veilederen beskriver også ansvarsfordeling og samhandling på tvers av tjenestene.
Tidspunkt og varighet	Kontinuerlig
Ansvarlige virksomheter	Alle virksomheter som er i kontakt med barn og unge og deres foresatte
Økonomi	Ordinær drift

19. Samarbeid på ledernivå. Kvartalsvis møter administrativt. Systematisk arbeid rettet mot barn og unge i lavinntektsfamilier.	
Målgruppe	Ledere og ansatte i kultur, opplærings- og levekårsektoren
Beskrivelse og hensikt	Som en del av de faste ledermøtene i oppvekst- og levekårsektoren settes barnefattigdom opp som tema. Da blir aktuelle tiltak og ressurser satt på dagsorden. Hver leder er ansvarlig for å videreformidle til sine ansatte.
Ansvarlige virksomheter	NAV i samarbeid med barnehage, skole, kultur, familiens hus, PPT og barnevern
Økonomi	Ordinær drift

KILDER

[Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021 \(ssb.no\)](#)

Albæk, Karsten, Rita Asplund, Erling Barth, Lena Lindahl, Kristine von Simson og Pekka Vanhale (2015) Youth employment and inactivity. TemaNord2015:548. København: Nordisk ministerråd

Arnesen, Anne-Lise. 2011. «Barnehage og skole – Arena for inkludering og for marginalisering.» I Barnefattigdom i et rikt land. Kunnskapsoppsummering om fattigdom og eksklusjon blant barn i Norge. Rapport på oppdrag av Arbeids- og velferdsdirektoratet, red. Sissel Seim og Helge Larsen, 119- 138. Oslo: HIO.

Barnekonvensjonen. (1990). *FNs konvensjon om barns rettigheter*. FN-sambandet. [Barnekonvensjonen \(fn.no\)](#)

Barneloven. (1981). *Lov om barn og foreldre*. (LOV-1981-04-08-7). Lovdata. [Lov om barn og foreldre \(barnelova\) - Lovdata](#)

Bufdir. (2015). *Barn som lever i fattigdom. Regjeringens strategi (2015-2017)*. [Strategi mot barnefattigdom \(regjeringen.no\)](#)

Bufdir. (2023). *Fattigdom – veileder om arbeid for barn som lever i fattige familier*. [Fattigdom - veileder om arbeid for barn som lever i fattige familier | Bufdir](#)

De Ridder, Karin A.A., Kristine Paoa, Koenraad Cuypers, Roar Johnsen, Turid Linga Holmen, Steinar Westin og Johan Håkon Bjørngaard (2013) «High School dropout and long-term sickness and disability in young adulthood: a prospective propensity score stratified cohort study». BMC Public Health, 13, 941.

Departementene. (2020). *Like muligheter i oppveksten. Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023)*. [Regjeringens samarbeidsstrategi](#)

Falch, Torberg, Ole Henning Nyhus og Bjarne Strøm (2011) Grunnskolekarakterer og fullføring av videregående opplæring. SØF-rapport 03/11. Trondheim: Senter for økonomisk forskning.

Folkehelseinstituttet. (2023). *Folkehelseprofil 2023*. Hentet 30. august fra [Folkehelseprofil-2023-nb-1130-Strand \(3\).pdf](#)

Folkehelseinstituttet. (2023). *Oppvekstprofil Strand*. Hentet 25. august fra [Oppvekstprofil-2023-nb-1130-Strand \(1\).pdf](#)

Folkehelseloven. (2011). *Lov om folkehelsearbeid*. (LOV-2011-06-24-29). Lovdata. [Lov om folkehelsearbeid \(folkehelseloven\) - Lovdata](#)

Forskrift om foreldrebetaling i barnehager. (2005). *Forskrift om foreldrebetaling i barnehager*. (FOR-2005-12-16-1478). Lovdata. [Forskrift om foreldrebetaling i barnehager - Lovdata](#)

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. [Kongeriket Norges Grunnlov - Lovdata](#)

Halvorsen, Knut, Helge Lasen, Thomas Lorentzen, Mons Oppedal og Sissel Seim. 2011. «Fattigdom og sosial eksklusjon blant barn. Oppsummerende konklusjoner, behov for forskning og videre tiltak.» I Barnefattigdom i et rikt land. Kunnskapsoppsummering om fattigdom og

eksklusjon blant barn i Norge. Rapport på oppdrag av Arbeids- og velferdsdirektoratet, red. Sissel Seim og Helge Larsen, 165- 186. Oslo: HIO

Markussen, Eifred, Mari Wigum, Frøseth, Berit Lødding og Nina Sandberg (2008) Bortvalg og kompetanse. Rapport 13/2008. Oslo: NIFU STEP.

Olsen, Torunn S. og Jentoft, Nina. (2013). *En vanskelig start. Om tidlig innsats og tverretattlig samarbeid for å forebygge ung uførhet*. Universitetet i Agder og Agderforskning. [En vanskelig start - Kudos \(dfo.no\)](#)

Opplæringsloven. (1998). *Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa*. (LOV-1998-07-17-61). Lovdata. [Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa \(opplæringslova\) - Lovdata](#)

Plan- og bygningsloven. (2008). *Lov om planlegging og byggesaksbehandling*. (LOV-2008-06-27-71). Lovdata. [Lov om planlegging og byggesaksbehandling \(plan- og bygningsloven\) - Lovdata](#)

Regjeringen. (2021). *Meld. St. 21 Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*. [Meld. St. 21 \(2020–2021\) \(regjeringen.no\)](#)

Sosialtjenesteloven. (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen*. (LOV-2009-12-18-131). Lovdata. [Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen \(sosialtjenesteloven\) - Lovdata](#)

Statistisk sentralbyrå. (2023). *Færre barn med vedvarende lav-inntekt i 2021*. Hentet 24. august 2023 fra [Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021 \(ssb.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet. (2023). *Foreldrebetaling for barnehageplass og moderasjonsordninger*. Hentet 28. august 2023 fra [Foreldrebetaling for barnehageplass og moderasjonsordninger \(udir.no\)](#)